

Bir Nefes Bin Ses

Üflemeli Çalgılar

Geçtiğimiz günlerde evde bir şeyler arıyordum. Eşyalar arasında ortaokuldayken müzik derslerinde çaldığım flütümü buldum. Sarı bir blokflütü bu. Biraz tozlanmıştı ama hâlâ güzel sesler çıkarıyordu. Flüt çalmayı öğrenmeye başladığım günleri anımsadım; ilk günlerde çok zorlanmıştım. Nefesimi kontrol etmekte zorlanıyordum; çıkardığım seslerse hiç de güzel değildi.

Nefesli çalgıları kullanmayı öğrenmek çok kolay değildir. Bu aletleri iyi çalabilmek için yıllarca çalışmak gerekebilir. Öyle ki bazen çalmaya çalıştığınız aletten güzel sesler yerine, acı çeken bir ineğin böğürtülerini andıran seslerin çıktığını duyabilirsiniz.

Başlıca iki üflemeli çalgı ailesi vardır: Ağaç üflemeliler ve bakır üflemeliler. Ağaç üflemeliler grubuna flüt, obua, klarnet, fagot ve saksafon girer. Bakır üflemeli çalgılarsa, korno, trompet, trombon, ve tuba gibi çalgılardır.

Gerçekte her iki tür de bir ağızlığı bulunan içi boş bir borudur. Ağızlığa üflenince boru içindeki hava titreşir.

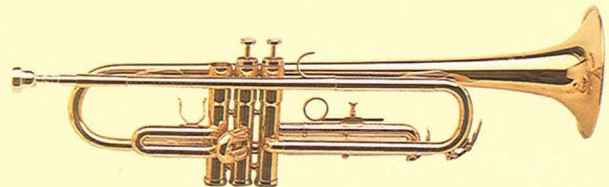
Boylu boyunca titreşen hava bölümüne "hava sütunu" adı verilir. Bu sütunu kısaltmak çıkan sesi inceltir ve oluşan notayı tizleştirir. Trompet gibi bakır çalgılarda ses perdesini yükseltmenin başka bir yolu daha vardır.

Ağızlığın içine daha hızlı üflemek, iki yarım, üç üçte bir vb. biçiminde daha kısa bölümleriyle titreşerek tiz notalar çıkarmasına yol açar.

Üflemeli çalgıları çalarken uçlarına ağızlık denen bir parça takılır. Ağaç ve bakır üflemelilerse değişik türde ağızlıklar gerektirir.

Düdüklerde ve flütlerde çalgıcının içeri doğru ya da yanlamasına üflediği basit üfleme delikleri vardır. Bu üfleme boru içindeki hava sütununu titreştirir. Öteki ağaç üflemeli çalgıların kamışlı ağızlıkları vardır. Bunlarda da üfürmekle kamış titreşir ve hava sütununun ses vermesini sağlar.

Bütün bakır üflemeli çalgılarda ise çalgıcının dudaklarını yerleştiği

metal ağızlıklar vardır. Ağızlığa üflemek ağaç ya da bakır nefesli çalgı içindeki havayı titreştirir. En büyük titreşim ağızlık ve borunun öteki ucunda oluşur. Borunun içlerine doğru titreşim giderek küçülür ve ortada sona erer. Titreşen

havanın çıkardığı ses çalgının gövdesini de titreştirir ve bu titreşim dışarıya ses dalgaları yollar. Hava sütununun boyu titreşimin perdesini yani sesin inceliğini-kalınlığını (tiz ya da pes olmasını) verir. (Evinizdeki perdelerle karıştırmayın sakın, bu, ses perdesi.) Hava sütununu kısaltmak perdeyi tizleştirir. Ağaç üflemelilerde bu, boru üzerine açılmış olan ve parmaklarla kapatılan delikler açarak ya da boyu daha kısa olan bir çalgı kullanarak gerçekleştirilir.

Bakır üflemeli çalgılar, ağızlığa bastırılan dudakların üflerken titreşime girmesiyle doğrudan uyarılır. Sürgüsü itilip çekilerek çalınan trombonun dışındaki hepsinde titreşen hava sütunlarının boyu, piston denilen ve çalgıcının parmakla hareket ettirdiği kapakçıklarla ayarlanır. Bakır üflemelilerde pistonlara basmak hava sütununu uzatır dolayısıyla da perdeyi pesleştirir.

İçi boş bir kamışı müzik aleti haline getirmek için yapılacak şey boyunu kısaltmak, üzerinde birkaç delik açmaktır. Keskin bir ciyaklamadan başka bir ses üretmese de bu ilkel düdük bütün kamışlı çalgıların atasıdır. Günümüzde kullanılan fagot, klarnet gibi çalgıların kökeninde bu düdük vardır.

Üflemeli çalgıların kökenleri binlerce yıl

geriye uzanırsa da bugünkü biçimleri oldukça yenidir.

Denebilir ki 19. yüzyıl öncesine geçmez.

Sözgelimi saksafon

Belçikalı bir mucit olan Adolphe Sax tarafından 1846 yılında tasarlanmıştır.

Saksafon bugün geniş ses alanı ve ve büyük anlatım gücüyle popüler müzikte ve cazda başarı sağlayarak ön plana çıkabilmiş bir çalgıdır.

Üflemeli çalgılarda karşılaşılabilecek sorunlardan biri de nefesleri kontrol edebilmektir. Bazı müzisyenler burundan soluk alıp aynı sırada ağızdan dışarı vermek gibi büyük bir beceri göstererek bu işin

üstesinden gelirler. Daha

yaygın çözümler boruyu ağızdan ayırmak ve gaydalarda olduğu gibi ikisi arasına üfleyerek içine hava doldurulan bir tulum koymaktır.

Modern orkestralarda birçok

müzik aleti bulunur. Fakat

üflemeli çalgılar ailesi en geniş yeri kaplar. Flütten

saksafona, kornodan

obuaya değin çok geniş ama çok hoş sesli bir ailedir bu.

Gökhan Tok

Tüm çalgılar içinde en geniş aileye üflemeli çalgılar sahiptir

